

якої релігії. Обряд, ритуал можна назвати релігійно-магічним тільки в тому випадку, якщо він заснований на вірі у надприродне. Якщо такої віри немає, то це традиція, якій можна приписувати зв'язок із релігійними уявленнями у минулому.

Стародавні релігійні культури, видозмінюючись, поступово вишикувалися в струнку систему пантеону язичницьких божеств, які були яскраво описані в міфологічних сюжетах слов'ян. Існування язичницького пантеону, зокрема, та міфології, загалом, безсумнівно, говорить про високий рівень світогляду та світовідчуття нашого народу.

Джерела та література

1. Гейштор А. Слов'янська міфологія : монографія. Київ : КЛЮ, 2015. 416 с.
2. Давні слов'яни. Археологія та історія : навч. посіб. / Н. С. Абашина та ін. Київ : Стародав. світ, 2012. 366 с.
3. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія. Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. Київ : Либідь, 1994. 384 с.
4. Кучера Т. М. Релігієзнавство : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2016. 95 с.
5. Лозко Г. Українське язичництво. Київ : Укр. центр духов. культури, 1994. 92 с.
6. Слов'янські вірування. Писемні джерела до вивчення курсу «Релігієзнавство» для студентів гуманітарного факультету денної форми навчання : навч. посіб. / уклад. В. О. Артюх. Суми : Вид-во СумДУ, 2009. 130 с.

УДК 94(=16)

Вікторія Дудіна, Роман Сітарчук
(Полтава)

ПОХОДЖЕННЯ СЛОВ'ЯН У ПРАЦЯХ ЗАРУБІЖНИХ АВТОРІВ

Проаналізовано гіпотези та бачення античних авторів щодо походження слов'ян. Розглянуто теорії зарубіжних істориків на основі археологічних, лінгвістичних, антропологічних та гідронімічних даних.

***Ключові слова:** автори, анти, венеда, походження, склавіни, теорії, чинники.*

The author analyzes the hypotheses and visions of ancient authors regarding the origin of the Slavs. The theories of foreign historians based on archaeological, linguistic, anthropological and hydronymic data are considered.

***Keywords:** authors, anti, venuses, origin, sclavins, theories, factors.*

Готський історик VI ст. Йордан, який був досить добре ознайомлений із слов'янським світом, поруч із венедами називає склавінів та антів, але будучи під впливом більш ранніх історичних джерел (до IV ст.) також залишає за слов'янами стару загальну назву

«венети». У своїй праці «Гетика» він характеризує низку племен Центральної та Східної Європи, з якими готи у III–IV ст. зіткнулися під час переходу з Нижнього Повіслення у Північне Причорномор'я. Серед них значне місце займають племена венедів, антів і склавів. Нове в праці Йордана є не тільки те, що він називає венедів, антів та склавів, але й те, що він розглядає їх в єдності походження. Він писав, що всі групи слов'янського люду «походять з одного кореня» і в давнину називалися одним спільним іменем – «венеди».

«...Починаючи від місця народження Вістули, на безмежних просторах розташувалося багатолюдне плем'я венетів. Хоча їх назва тепер міняється відповідно до різних родів і місцевостей, все ж переважно вони називаються склавівими й антами», – зазначав Йордан і далі: «Після поразки герулів, Германаріх направив військо проти венетів. Останні, хоч і достойні презирства через слабості зброї, однак могутні завдяки своїй чисельності, намагалися спочатку дати відсіч. Але нічого не варта велика кількість нездатних до війни, особливо в тому випадку, коли і Бог допомагає, і багато озброєних підступає. Ці венети, як ми уже розповідали на початку нашого викладу, – саме на початку переліку племен – походять від одного кореня і тепер відомі під трьома назвами: венетів, антів, склавів. Хоч зараз через наші гріхи вони бушують повсюдно, але тоді всі вони підкорялися владі Германаріха» (Баран, Козак, 1991, с. 119). Виходячи з процитованого тексту, можна вважати, що Йордан, з одного боку, підкреслює спільність походження слов'ян, з другого, вказує на їх потрійний поділ у першій половині VI ст.

Науково підійшов до вивчення проблеми походження слов'ян чеський вчений П. Шафарик. У XIX ст. він випустив книгу «Слов'янські старожитності». Проаналізувавши праці античних авторів перших століть нашої ери, П. Шафарик назвав племена венедів саме слов'янськими. Він казав, що слов'яни є давніми жителями території між Балтикою і Чорним морем, Татрами і Доном. На заході землі венедів, на думку Шафарика, простягалися до Вісли і Одри. Центром прабатьківщини слов'ян він вважав землі, розташовані на північний схід від Карпат, Поділля і Волині. П. Шафарик вважається засновником прикарпатської теорії походження слов'ян.

Т. Лер-Сплавінський – видатний польський славіст – дотримувався Вісло-Одерської теорії походження слов'ян. Він, на підставі лінгвістичних, антропологічних, археологічних, а також даних гідронімії побудував концепцію слов'янського етногенезу. Згідно з цією концепцією, більша частина Європи до 2000 р. н. е. була заселена фіно-уграми. Археологічно цьому етносу відповідала культура гребінчастої кераміки. На думку дослідника, на межі III–II тис. до н. е. з Центральної Європи на схід аж до Середнього Поволжя й Північного

Кавказу вона просунулася від балтів десь близько середини I тис. до н. е., після розселення носіїв поморської культури з Нижнього Повіслення серед лужицьких племен півдня Польщі.

Польський ботанік Ю. Ростафінський, який досліджував етногенез слов'ян і притримувався Вісло-Дніпровської теорії походження слов'ян, поклав в основу своїх досліджень оригінальну джерело-флористичну лексику. Вивчаючи давньослов'янську мову, дослідник дійшов висновку, що в ній відсутня назва бука, але розповсюджені назви граба, плюща й тиса. З цього робиться висновок, що слов'янська прабатьківщина знаходилася поза ареалом бука, але в межах поширення рослин, добре відомих слов'янам. На думку Ю. Ростафінського це були Прип'ятське Полісся та Верхнє Подніпров'я.

Отже, у працях античних авторів обґрунтовується думка про те, що племена венедів, антів та склавинів мають спільне коріння. Подальше наукове вивчення етногенезу слов'ян дослідниками новітнього часу вказувало на те, що прабатьківщиною слов'ян слугувало межиріччя річок Вісли, Одри та Дніпра.

Джерела та література

1. Баран В. Д., Козак Д. Н., Терпиловський Р. В. Походження слов'ян. Київ : Наукова думка, 1991. С. 5–10. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Baran_Volodymyr/Pokhodzhennia_slovian.pdf?PHPSESSID=9aijajcc3vi50fmmtomjbn5lu0
2. Петров В. П. Етногенез слов'ян. Київ : Наукова думка, 1972. С. 11–12. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Petrov/Etnohenez_slovian_Dzherela_etapy_rozvytku_i_problematyka.pdf?

УДК 94(477)«1399»

Алла Мілейко, Ірина Петренко
(Полтава)

ВПЛИВ БИТВИ НА ВОРСКЛІ 1399 РОКУ НА УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ

У статті проаналізовано руйнівні наслідки для українських земель Битви на Ворсклі 1399 року. Показано, що без сильного покровителя з боку Литви відбувався занепад української державності і ці землі стали ще більше вразливими до зовнішньої агресії. Внаслідок цього відбулося посилення польського та московського впливу, що врешті-решт призвело до поділу українських земель між двома імперіями.

Ключові слова: Битва на Ворсклі 1399 року, Полтавщина, князь Вітовт, хан Тохтамыш, хан Темир-Кутлуй.